

Akademisyen Görüşlerine Göre Online Eğitim: Covid-19 Sürecinde Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Örneği

Gülten ADALI* Şükrü AYDIN**

Atf için:

Adalı, G. & Aydın, Ş. (2022). Akademisyen görüşlerine göre online eğitim: Covid-19 sürecinde akdeniz üniversitesi iletişim fakültesi örneği. *Journal of Qualitative Research in Education*, 34, 42-64, <https://doi.org/10.14689/enad.34.864>

Öz: Covid-19 pandemisine bağlı olarak eğitim faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için tek seçenek haline gelen uzaktan eğitim hem öğrenciler için hem de öğretim üyeleri için keşfedilmesi ve etkin kullanılması gereken bir mecra haline gelmiştir. Çalışmanın amacı Covid-19 sürecinde online eğitime geçişte yaşanan sorunların ortaya konularak çözüm önerilerinin aranmasıdır. Temel nitel araştırma deseninin kullanıldığı çalışma, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde online eğitim sürecini deneyimleyen 10 öğretim elemanı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanan veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmada online eğitim sürecinin öğrenci ile öğretim elemanı arasındaki sosyal ilişkileri ve etkileşimi sekteye uğrattığı, ancak teknik açıdan akademisyenlerin teknolojik becerilerini artırarak sürece uyum sağlamalarını kolaylaştırdığını ve akademisyenlerin kurumlarının sundukları uzaktan eğitim platformlarından memnun olduklarını ortaya koymuştur. Alışma evresini atlatan akademisyenler yeni sisteme uyumlandıklarını belirtmişler ve gelecekte yüz yüze eğitim ile online eğitimin hibrit biçimde uygulanmasını önermişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 pandemisi, Online eğitim, Uzaktan eğitim, İletişim Fakültesi, Akademisyen görüşleri.

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:
21 Aralık 2021

Düzeltilme Tarihi:
16 Ağustos 2022

Kabul Tarihi:
23. Mayıs 2023

Makale Türü

Araştırma

* Sorumlu Yazar: Akdeniz Üniversitesi, Türkiye, gultenadali@akdeniz.edu.tr

** Akdeniz Üniversitesi, Türkiye, sukruaydin@akdeniz.edu.tr

Giriş

Hastalıklar kişiden kişiye bulaşabildiği gibi insanların birbiri ile etkileşim halinde olması sonucunda tüm topluma bulaşabilme riski de bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından bir virüsün veya bir hastalığın tüm dünyayı etkisi altına alması pandemi olarak adlandırılmaktadır (Çıragil, 2020). Covid-19 ilk kez Aralık ayında Çin'in Vuhan Şehrinde, 31 Aralık 2019'da görüldü. Çin Halk Cumhuriyeti'nde ortaya çıkan ve çeşitli ülkelere yayılan koronavirüs tüm dünya için halk sağlığı tehdidi oluşturmuştur. Koronavirüs damlacık yoluyla; hasta kişilerin öksürme, hapşırma gibi yollarla ortaya çıktığı damlacıklarla ve diğer kişilerin elleri ile temas ettikten sonra ellerini yıkamadan yüzüne temas ettirmesi ile bulaşmaktadır (T.C Sağlık Bakanlığı, 2020).

Koronavirüsün yayılma hızına ve insan sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığında genel çapta koruyucu önlemlerin artırılmasını sağlamak adına pandemi ilan edilmiştir. Bu anlamda dünya ve Türkiye aylardır salgın bir hastalık olan Covid-19'a karşı çetin bir mücadele vermektedir. Covid-19 günlük hayatın zorunlu olarak değişmesine neden olmaktadır. İnsanlar bu yeni rutine alışmaya çalışırken solunum yoluyla bulaşımı olan Covid-19'un yayılması da devam etmektedir. Bu yüzden insanların birbirleri ile olan temasının en aza indirgenmesi, belirli kurallara uyulması gerektiği için eğitim faaliyetleri de uzaktan sağlanmaya başlanmıştır. Türkiye'de ilk koronavirüs vakasına rastlandıktan sonra yayılımı engellemek için çeşitli önlemler alınmaya başlanmıştır. Sağlık Bakanlığı tarafından Koronavirüs Bilim Kurulu kurulmuş, düzenli olarak bir araya gelinip mevcut durum ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır (T.C Sağlık Bakanlığı, 2020).

Covid-19 salgınından dünya genelinde en çok etkilenen sektörlerin başında gelen yükseköğretim kademesinde öğrenim gören yaklaşık 2 milyar öğrenci birdenbire ve zorunlu olarak yüz yüze eğitimden online eğitime geçmek durumunda kalmıştır. Yükseköğretim sistemimiz bu denli büyük bir krizin karşısında online eğitime tam olarak hazır olmamasına karşın salgın ile mücadele edebilmek adına online eğitime geçilmesi yönünde görüş bildirmiştir (Erkut, 2020;125).

YÖK'ün Basın Açıklamasında (2020) itibarıyla 123 üniversitede UZEM (Uzaktan Öğretim Uygulama ve Araştırma Merkezi) bulunduğu bildirilmiştir. Uzaktan eğitim altyapısı bakımından değerlendirildiğinde Türkiye'nin bu konuda ilerlemiş ülkelerden biri olduğu ifade edilmiştir. Altyapı yetersizliği bulunan üniversitelerin ihtiyaçlarının da YÖK koordinasyonunda diğer üniversitelerle iş birliği sağlanarak giderileceği belirtilmiştir. Yükseköğretim düzeyinde eğitim veren kurumlarda çevrimiçi eğitim platformu kurmayan veya kurulu olanı geliştirmeyen, bu eğitim kanalı üzerine strateji üretmeyenler, Covid-19 salgını sonrasında tüm dünyada olduğu gibi keskin ve hızlı şekilde çevrimiçi eğitime geçmek zorunda kalmıştır (Telli ve Altun, 2020).

Covid-19 pandemisinin tüm dünyada eğitim faaliyetlerinde bir dönüşümü zaruri kıldığı görülmektedir. Bu süreçte sıklıkla tercih edilen online eğitimin yüz yüze eğitimden farklı gereksinimleri olduğu için yükseköğretim kurumları için kurumsal olarak ya da

akademisyenler tarafından beklenmedik planlamalar gerektirmektedir. Bu planlamalar için yeterli zamana sahip olamayan yükseköğretim kurumları farklı sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu noktada kurumların ve bireylerin uzaktan eğitimin avantajlarını nasıl kullanacaklarını bilerek ve yaşanan sorunları tespit ederek çözüm önerilerinde bulunmaları daha sağlıklı bir eğitim ortamının oluşmasına katkı sunacaktır (Bilgiç ve Tüzün, 2015).

Literatür incelemelerinde spesifik olarak öğretim üyelerinin görüşlerine yer verilen şu çalışmalara rastlanmıştır; Tuncer ve Tanaş, 2017; Gürer vd, 2016; İnan, 2013; Özköse vd, 2013; Yiğit vd, 2010; Tezer & Biçen, 2008; Tanyıldızı & Semerci, 2005; Horzum, 2003. Belirtmek gerekir ki çalışmaların yapıldığı tarihlerde uzaktan eğitim / online eğitim bir zorunluluk değil bir seçenektir; şu an dünya üzerinde tehdidini sürdüren Covid-19 salgını sebebiyle geleneksel eğitim üniversite düzeyinde yerini online eğitime bırakmış durumdadır. Son zamanlarda yaşanan ve dünyayı etkileyen bu gelişmeler neticesinde en çok etkilenen faaliyetlerin başında gelen eğitime ilişkin bir güncelleme çalışması yapılmasının gerekli olduğu kanaatine varılmıştır. Yapılan çalışma online eğitime ilişkin görüşler pandemi süreci ile birlikte değerlendirilmiş olup oldukça güncel ve online eğitimin geliştirilmesi adına önemli veriler sunmaktadır.

Öğretim yöntemi fark etmeksizin bütün derslerin ve programların sunumunda kalite önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde uzaktan eğitim ile ilgili çalışmalar yürüten ve çevrimiçi öğrenmenin kalitesini arttırmak için çalışan Çevrimiçi Öğrenme Konsorsiyumuna (SLOAN Konsorsiyumu, 2005) göre öğretmen doyumu uzaktan eğitimin kalitesini belirleyen önemli faktörlerin başında gelmektedir. Çevrimiçi ders veren öğretim elemanlarının uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin ve doyumlarının ortaya çıkarılması eğitimin kalitesi bakımından oldukça önemli görülmektedir. Görüşlerin belli aralıklarla takip edilmesi gerekliliği üzerinde durulurken, yükseköğretimde uzaktan eğitim sürecinin etkili ve verimli bir şekilde yerine getirilebilmesi için öğretim elemanı bakış açılarının önemine değinilmektedir. Aynı şekilde Harris ve Krousgill (2008) de öğretim elemanı görüşlerinin ve doyumlarının çevrimiçi öğrenmenin başarısı için önemli bir faktör olduğunu ifade etmişlerdir.

Vesel'e (2005) göre, eğitimde bilgi teknolojilerinin kullanılmasıyla özellikle yükseköğretim kurumları ansiklopedik bilgi kaynaklarına bağımlı kalmayacak, online bilgi erişimi üniversitelerin toplumsal değişim rollerinin gelişimine katkıda bulunacaktır. Online eğitim sayesinde eğitim herkes için planlanabilir hale gelirken, eğitim ücretleri azalacak ve kaliteli bir hal alacaktır. Öğrenmenin yeni biçimlerinin kullanılması, yeni eğitim materyallerinin yaygınlaşması açısından da bir fırsat sunmaktadır. Online eğitim ile öğrenme bireyselleştirilir, bireysel çalışma planları oluşturularak bire-bir öğrenme yaklaşımı benimsenebilir.

Sosyal izolasyonun zaruri olarak görüldüğü pandemi günlerinde öğrencilerin bir arada bulunmadan eğitim alabilmesinin en ulaşılabilir yolu olan online eğitim kurtarıcı bir rol üstlenmiştir. Bu durum elbette ki yeni bir eğitim anlayışının ortaya çıkmasına, özellikle

çok hızlı ve keskin şekilde geçişin eğitimin verimliliği üzerine tartışmalar gündeme getirmiştir. Pandemi sürecinde geleneksel eğitimden online eğitime geçişte üniversite öğrencileri kadar akademisyenler de etkilenmiş, bir hazırlık safhası olmadan online ders vermeye başlamanın zorluklarıyla baş etmeye çalışmışlardır. Bu noktada online derslerin daha verimli olabilmesi için akademisyenlerin görüşlerinin alınması bu alanda yaşanan sorunlara ışık tutulması ve yeni çözümler getirilerek eğitimin daha verimli hale getirilmesi açısından önem taşımaktadır. Buradan hareketle, çalışmada, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi bünyesinde ders veren akademisyenlerin Covid-19 sürecindeki online eğitime ilişkin görüşlerine başvurularak online eğitim uygulamalarında yaşadıkları sorunlara değinilmiştir. Yapılan çalışmayla bu süreçte karşılaşılan sorunların saptanması ve çözüm önerilerinin sunulması amaçlanmıştır. Öğretim elemanlarının online eğitim süreci hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi online eğitim sisteminin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi adına önem taşımaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, temel nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma, insanın kendi potansiyelini anlaması, sırlarını çözmesi ve çabasıyla inşa ettiği sosyal yapı ve sistemlerin derinliklerini keşfetmek için geliştirdiği bilgi üretme biçimlerindedir. Nitel yöntemle araştırmalarda incelenen olay veya olgu hakkında derin bir algıya ulaşmak amaçlanmaktadır (Morgan, 1996). Nitel araştırmalarda insana ilişkin algı ve olayların, sosyal gerçeklikte ve doğal ortamında derinlemesine incelenmesi esastır ve bu yönüyle farklı disiplinleri birleştiren bütüncül bir bakış açısına da sahiptir (Merriam ve Grenier, 2019). Nitel araştırmada çoğunlukla kullanılan bir teknik olarak görüşme öne plandadır. İnsanların olay ve olgular hakkındaki görüşleri, kendi deneyimleri, duygusal birikimleri ile algı ve değerlerinin belirlenmeye çalışıldığı durumlarda başvurulan görüşme yöntemi, detaylı bilgi sağlama ve uygulama kolaylığı açısından elverişlidir (Hay & Cope, 2000; Seidman, 2006).

Online yöntemlerle ders veren öğretim elemanlarının online eğitime yönelik görüşlerini doğrudan kendi tecrübelerine dayanarak ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada görüşlerin ayrıntıları ile aktarılabilmesi için nitel veri toplama tekniklerinden sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Literatürde daha önce yapılan benzer çalışmalar incelendiğinde çalışmalarda yoğunlukla anket tekniğinden faydalanıldığı görülmüştür (Horzum, 2003; Tanyıldızı & Semerci, 2005; Tezer & Biçen, 2008; Yiğit vd, 2010), nicel bir araştırma modeli ile tasarlanan çalışmalar olmasına karşın online eğitime ilişkin akademisyenlerin görüşlerini daha ayrıntılı bir biçimde ortaya koyan çalışma sayısının kısıtlı oluşu (Tuncer & Tanaş, 2011; Gürer vd, 2016) bu çalışmada görüşme tekniğinden faydalanılması gerekliliğini ortaya koymuştur.

Çalışma Grubu

Bu araştırmada çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt (kriter) örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme türü, araştırmaya dahil edilecek katılımcıların kimler olacağına çeşitli yargılarla araştırmacı tarafından belirlendiği bir örnekleme türüdür (Nakip & Yaraş, 2016). Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır ve bahsi geçen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabileceği gibi hazır bir ölçüt listesi de kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2013; 140). Katılımcıların yapılan çalışmadaki olayı yaşamış olmaları ölçüt temelli örnekleme olarak açıklanır (Yılmaz vd, 2021; 286). Niteliksel bir araştırma tasarımının benimsendiği çalışmada örnekleme büyüklüğü araştırmanın nihai niteliği üzerinde önemli bir etkiye sahip olacağı gerçeği göz önüne alınarak (Coyne, 1997 & Saunders, 2012); Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde derslerini online eğitimle yürütmekte olan ve çalışmaya gönüllü olan 10 akademisyen dahil edilmiştir. Nitel araştırmada katılım büyüklüğünün önemli bileşeni verilerin frekanslarından ziyade "derinliği" olduğundan araştırma konusunu temsil yeteneği olduğu düşünülen katılımcılarla çalışma tamamlanmıştır (O'Reilly & Parker, 2012). Cresswell ve Poth (2016) ve Saunders (2012)'ye göre yarı yapılandırılmış görüşme ya da derinlemesine görüşme tekniğinden faydalanarak tasarlanan bir çalışmada heterojen popülasyon elde etmek için 5 ila 25 katılımcı yeterlidir. Bununla birlikte veri ya da tema satürasyonuna ulaşana kadar veri toplama sürecine devam edilmesi olasılığı da öngörülmektedir. Bu araştırma için 10 katılımcıda istenilen doygunluğa ulaşıldığı görülmüştür.

Katılımcılar demografik açıdan incelendiğinde büyük çoğunluğunun (%70) kadın akademisyenler olduğu ve yine büyük bir kısmının ise 35 yaş ve üstü (%90) olduğu görülmektedir. Akademik unvan bakımından katılımcılar arasında dengeli bir dağılımın olduğu söylenebilir. Katılımcılardan %80'i 15 yıl üstünde görev yapmakta olan akademisyenler olduğundan var olan yeni durumu pandemi öncesi zamanla kıyaslayabilecek durumdadır; mesleki deneyim sürelerinin yüksek olması var olan durumu değerlendirme açısından önemli görülmektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri araştırmacı tarafından hazırlanan açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Form iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde akademisyenlerin demografik bilgileri ve iki seçenekli (Evet / Hayır) sorular yer alırken, ikinci bölümde ise online eğitim çalışmalarına yönelik açık uçlu sorular yer almaktadır. Görüşmelerde önceden hazırlanılmış yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak araştırmanın odak noktasında kalınması sağlanmıştır. 12.02.2021-15.03.2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen her bir görüşme 45-60 dakika arasında sürmüştür. Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılardan görüşme öncesinde randevu alınmış olup, yanıtların sağlıklı biçimde analiz edilebilmesi için katılımcıların izinleri dahilinde görüşmeler ses kayıt cihazı ile dijital olarak kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen veriler, ilk olarak transkript edilerek yazılı metinler olarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Aktarılan transkriptler araştırmacının kendisi ve diğer kodlayıcı tarafından baştan sona okunmuştur. İkinci aşamada ise kodlamaya yönelik tekrar okuma yapılarak kategoriler oluşturulmuştur. Elde edilen veriler yorumlanarak analiz aşamasında çeşitli boyut ve alt boyutlara ayrılarak incelenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen veriler toplamda on kategori altında toplanmış her bir başlık altında veriler yorumlanarak analiz tamamlanmıştır. Çalışmaya katılan 10 katılımcı görüşme sırasına göre K-1 ile K-10 arasında numaralandırılmış ve analizlerde bu numaralandırma sistemi kullanılmıştır. Katılımcıların görüşlerinin tema ve alt temalar altında anlamlandırılması için her bir soruya verilen cevaplardan doğrudan alıntılar yapılarak ilgili başlıklar altında sunulmuştur. Hem araştırmanın ham verileri hem de analiz sonuçlarından elde edilen bulgular, sonuçların güvenilirliğini sağlamak üzere nitel araştırmalar konusunda uzman bağımsız bir araştırmacının görüşlerine sunulmuş ve alınan geri bildirimler doğrultusunda bulgular raporlaştırılmıştır.

Nitel araştırmalarda elde edilen bulguların geçerlik ve güvenilirliğini sağlayan faktörlerden bir diğeri de araştırmacının kendisidir. Konuyla ilişkin deneyimli, bilgili ve dikkatli bir araştırmacının araştırmayı yürütmesi yapılan nitel araştırmaların geçerlik ve güvenilirliğini artırdığı kabul edilmektedir (Pyett, 2003). Bu çalışma için araştırmacının bu şartları sağladığı görülmektedir. Diğer yandan nitel araştırmalarda her araştırmacının olayları yorumlama şeklinin farklı olabileceği, iki araştırmacı tarafından incelenen aynı verinin farklı şekillerde algılanıp farklı bir şekilde yorumlanabileceği (Yıldırım ve Şimşek, 2013; 255) ihtimalinden hareketle araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için verilerin kodlanmasında karşılaşılabilecek olan bireysel etkileri ortadan kaldırmak için Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen çift kodlama yöntemi kullanılmıştır. Kodlayıcılar arası uyum ise Miles ve Huberman'ın ilgili formülü (Güvenirlilik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)) kullanılarak araştırmacılar arası güvenirlilik .90 olarak hesaplanmıştır. İlgili formül kullanılarak hesaplanan güvenirlilik katsayısının minimum %80 olması beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994; 64).

Etik

Çalışmaya başlanmadan önce, Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan E-55578142-050.01.04-18086 sayılı onay alınmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde katılımcılarla görüşmelerden elde edilen veriler temalandırılarak alt başlıklar halinde sunulmuştur.

Akademisyenlerin Online Eğitim Faaliyetleri Açısından Durumu

Öncelikle katılımcılara online eğitime ilişkin pandemi öncesinde bir deneyimlerinin olup olmadığı sorulmuştur. Pandemi öncesi ve sonrasına dair bir durum analizi yapmak adına kısa cevaplı soruların tercih edildiği bu aşamada verilerin yanıtları tablo 1.'de özetlenerek sunulmuştur.

Tablo 1.

Akademisyenlerin Online Eğitim Faaliyetleri Açısından Durumu

Soru	Cevap	Katılımcı
Online eğitimi ilk kez pandemi döneminde mi kullandınız?	Evet	8
	Hayır	2
Pandemi öncesinde online eğitime ilişkin bir deneyiminiz oldu mu?	Evet	4
	Hayır	6
Online eğitime ilişkin bireysel bir çalışmanız oldu mu?	Evet	1
	Hayır	9
Çalıştığınız kurumda online eğitime dair bir eğitim düzenlendi mi?	Evet	10
	Hayır	-
Online eğitimde daha verimli olabilmek adına bir eğitime katıldınız mı?	Evet	8
	Hayır	2
Online eğitimin uzun süre devam etmesini ister misiniz?	Evet	3
	Hayır	7
Sizce gelecekte online eğitim devamlı hale gelerek geleneksel eğitim anlayışının yerini alır mı?	Evet	6
	Hayır	4
Online eğitimde kullanılan uygulamalardan memnun musunuz?	Evet	10
	Hayır	-
	Evet	9

Online eğitime ilişkin yaşadığınız güçlüklerde teknik anlamda destek alma ihtiyacı duyuyor musunuz?	Hayır	1
Destek alma gereksiniminiz olduğunda bu desteğe ulaşabiliyor musunuz?	Evet	9
	Hayır	1
Destek hizmetlerinden memnun musunuz?	Evet	9
	Hayır	1

Akademisyenlerin büyük çoğunluğunun pandemi öncesinde online eğitime ilişkin bir deneyiminin olmadığı ve online eğitime ilişkin çalışma yapan akademisyen sayısının da yalnızca 1 olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra online eğitime ilişkin kurumda bilgilendirme toplantılarının gerçekleştirildiği ve akademisyenlerin bu toplantılara katılarak verim aldıkları yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Online eğitimde kullanılan uygulamadan memnuniyet düzeyi %100 olarak bulunurken, bu sonucun yüksek çıkmasında bir etken de katılımcıların online eğitim için başka bir program kullanmadıklarından dolayı kıyaslama yapamıyor oluşlarıdır. Bu durumu katılımcılar bizzat dile getirmişler, kullanılan programın işlevsel ve kolay kullanım yönleriyle ön plana çıkarak kullanıcı dostu olduğunu da ayrıca vurgulamışlardır. Online eğitimin geleceğine dair yöneltilen sorularda katılımcıların çoğu artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını, online eğitim ile yüz yüze eğitimin eklektik biçimde kullanılacağını düşündüklerini belirtmişlerdir. Bunun yanında online eğitimin uzun süre devam etmesini isteyen akademisyen oranı ise %30'dur. Akademisyenlerin yüz yüze eğitime devam etmek istedikleri görülmektedir; bu durum araştırmanın ilerleyen kısmında yer alan mesleki doyum sorularına verilen sonuçlar ile de örtüşmektedir. Katılımcıların online eğitimde teknik destek ihtiyaçlarının oldukça yüksek olduğu, bu anlamda verilen teknik destekten yine büyük oranda (%90) memnun oldukları sonucuna ulaşılırken; bir diğer önemli veri de bu süreçte akademisyenlerin birbirlerine destek olarak yeni durumu yardımlaşarak aşmaya çalışmalarıdır. Araştırmaya katılanlar online eğitime geçişle beraber uygulamayı ve online eğitimin püf noktalarını birlikte işin içine girerek öğrendiklerini ifade etmişlerdir.

Akademisyenlere Göre Online Eğitimin Avantaj ve Dezavantajları

Online eğitime ilişkin güçlü ve zayıf yönlerin daha rahat karşılaştırılabilmesi adına katılımcıların görüşleri doğrultusunda Tablo 2.'de avantaj ve dezavantajlar özetlenmiştir.

Tablo 2.

Akademisyenlerin Online Eğitimde Yaşadıkları Avantaj ve Dezavantajlar

Avantaj	Dezavantaj
Mekândan bağımsız olma.	İletişim kurmada yaşanan zorluklar.
Zamandan tasarruf.	Üniversitenin sosyalleştirme işlevini yerine getirememe.
Ders kontenjanlarının ortadan kalkması.	Dersin monoloğa dönüşmesi.
Derslerin birden çok izlenebilmesi sınırsız tekrar olanağı.	Teknolojik alt yapının yetersizliği.
Sistematik bir biçimde ilerliyor. Daha disiplinli devam ediyor dersler.	Devam zorunluluğunun olmaması.
Ders notlarına kolay ve zahmetsiz ulaşım.	Ders için ayrılan sürenin yetmemesi.
	Sınıfta tartışma ortamının azalması.

En büyük avantaj online eğitimin mekândan bağımsız gerçekleştirilebilir olmasıdır. Katılımcılar pandemi koşullarında evlerinden çıkmadan ders vermenin en önemli avantaj olduğunu dile getirirken, ayrıca zaman olarak da tasarruf ettiklerini ifade etmişlerdir. Ders kontenjanlarının sınırlarının ortadan kalkması, isteyen her öğrencinin açılan her dersi sayılara takılmaksızın alabiliyor olması online eğitimin önemli avantajlarından görülmektedir. Derslerin tekrar edilebilmesi ve sistematik ilerlemesi, derse ait topluca ders notlarına ulaşılabilmesi de öğrenciler açısından olumlu bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Öncelikle katılımcıların büyük kısmı online eğitimin dezavantajlarının avantajlarından fazla olduğu konusunda hem fikirdir denilebilir. Katılımcıların neredeyse tamamı en büyük dezavantaj olarak birebir iletişimin kurulamamasını dile getirmiştir. Yüz yüze gelememenin iletişimi sekteye uğrattığı, iki tarafın beden dili ve iletişim kodlarını çözmenin mümkün olmadığı bu ortamda akademisyenler ekrana bakarak ders anlatmanın oldukça sıkıcı, yorucu ve yıpratıcı olduğunu beyan etmişlerdir. Derslerde kurulması gereken diyalog yerini monoloğa bırakmış, bu da akademisyenlerin ders motivasyonlarını olumsuz biçimde etkilemiştir. Diğer yandan öğrenciler açısından bakıldığında en büyük dezavantajlardan biri sosyalleşme imkânının olmamasıdır. Öğrenciler üniversitenin ve kampüsün imkânlarından uzakta adeta öğrenciliği deneyimlemeden mezun olma yolunda ilerlemektedirler; bu da yine katılımcılar tarafından büyük bir dezavantaj olarak görülmektedir. Her öğrencinin aynı imkanlara sahip olamaması, kişiler arasındaki fırsat eşitsizliğini derinleştirirken teknolojik alt yapısal

yetersizlikler de online eğitimin dezavantajlarından biridir. Ders için ayrılan sürenin yüz yüze eğitimin yarısı kadar olduğu göz önüne alındığında katılımcıların yarısına yakını bu sürenin ders içeriklerini anlatmada yeterli olmadığı görüşündedir. Devam zorunluluğunun olmaması da bir diğer dezavantajdır; bu durum derse katılımı düşürürken derste tartışma ortamının oluşmasına da ket vurmaktadır.

Online Eğitimde Mesleki Doyum

Eğitimin kalitesini etkileyen unsurların başında öğretim üyelerinin yaptıkları işi sevmeleri ve mesleklerinden doyum elde etmelerinin geldiği düşünülmektedir. Buradan hareketle katılımcılara mesleki doyumlarına ilişkin sorular yöneltilmiş ve verilen cevaplar tablo 3’de özetlenmiştir.

Tablo 3.

Akademisyenlerin Online Eğitimde Mesleklerinden Elde Ettikleri Doyum

Mesleki Doyuma İlişkin Yöneltilen Sorular	Cevap	Katılımcı
Kişisel olarak seçme şansınız olsaydı pandemi sürecinde yüz yüze eğitimi mi yoksa online eğitimi mi tercih ederdiniz?	Online	8
	Yüz yüze	2
Bir eğitmen olarak yüz yüze ders yapmaktan mı online eğitimden mi daha çok mesleki doyum sağlıyorsunuz?	Yüz yüze	9
	Fark etmiyor	1
Öğrencilerle yüz yüze bir arada olamamanın performansınızı etkilediğini düşünüyor musunuz?	Evet	7
	Hayır	3
Online eğitime geçişle birlikte ders anlatımınızda bir değişiklik oldu mu?	Evet	5
	Hayır	5

Katılımcıların neredeyse tamamı yüz yüze ders yapmaktan daha çok mesleki doyum sağladıklarını ifade etseler de pandemi koşullarında online eğitime geçilmesini doğru bulmaktadırlar. Ders anlatım performanslarının online eğitimde etkilendiğini düşünenlerin oranı (%70) da oldukça yüksektir. Motive olmakta ve performansını en üst seviyede tutmakta zorlandıklarını belirten katılımcılar ders anlatımlarınızda değişiklik oldu mu sorusuna ise eşit oranda evet ve hayır yanıtı vermişlerdir.

Online Eğitimde Derslerin Verimlilik Durumu

Araştırmanın amaçlarından biri de online eğitimde derslerin verimliliğine dair öğretim üyelerinin düşüncelerini öğrenmektir. Bu görüşlerin paylaşılması online eğitimin kalitesinin artırılması adına önemli bulunmaktadır. Katılımcıların görüşleri tablo 4’de özetlenerek sunulmuştur.

Tablo 4.

Online Eğitimde Derslerin Verimlilik Durumuna İlişkin Görüşleri

Derslerin Verimlilik Durumuna İlişkin Yöneltilen Sorular	Cevap	Katılımcı
Online eğitimin mesleki eğitimde etkin şekilde kullanılabilceğini düşünüyor musunuz?	Evet	2
	Hayır	8
Sizce yüz yüze eğitim mi online eğitim mi öğrencilerin daha etkin öğrenmesine katkı sağlıyor?	Yüz yüze	7
	Online	3
Mesleki formasyonun kazandırılmasında yüz yüze eğitim ile online eğitim arasında bir fark olduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	7
	Hayır	3
Uygulamalı derslerin online eğitimle etkin biçimde verilebileceğini düşünüyor musunuz?	Evet	2
	Hayır	8
Sizce geleneksel eğitim ile online eğitim uygulamaları eklektik biçimde kullanılabilir mi?	Evet	9
	Hayır	1
Online eğitimde ödev vermek sıklığınız değişti mi?	Evet	7
	Hayır	3

Online eğitimde derslerin verimliliğini ortaya koymayı amaçlayan tablo 7 verileri incelendiğinde online eğitimin mesleki formasyonun kazandırılmasında etkin olamayacağı yönünde görüşler büyük orana (%80) sahiptir. Uygulamalı derslerin online eğitim aracılığıyla verimli şekilde yürütülemeyeceği hususunda görüş birliğine varılırken, yüz yüze eğitim ile online eğitimin gelecekte hibrit şekilde devam edeceği görüşünün hâkim olduğu görülmektedir. Derslere dair yaşanan bir diğer değişimde katılımcıların online eğitime geçilmesiyle birlikte ödev verme sıklıklarının azalmış olmasıdır. Bunun sebebi sorulduğunda ise öğrencilerin derse katılımlarının düşük olması, derse olan ilgi ve meraklarının yetersiz oluşu, motivasyonlarını yitirmiş olmalarından dolayı akademisyenlerin ödev vermektan kaçındıkları görülmüştür.

Online Eğitimde Uygulanan Sınavlara İlişkin Görüşler

Online eğitim sisteminde sınavlar da dersler gibi internet üzerinden gerçekleştirilmiştir. Dünya üzerinde tartışma konusu olan ve güvenlik açısından her üniversitenin farklı uygulamalara gittiği sınavlara ilişkin akademisyenlere şu sorular yöneltilmiştir: "Öğrencilerin başarı değerlendirmelerinin online sistemler ile yapılması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?", "Online olarak yapılacak sınavlarda sorun yaşadınız mı?" ve "Sizce sınavlar nasıl gerçekleşmeli?". Bu sorulara verilen cevaplardan bazıları şu şekildedir:

"Güvenli de değil yeterli de. Karşında sınava kimin girdiğinden bile bihabersin." (K-3)

"Kanaat notu olayını ortadan kaldırdı bu durum. Derse katılanlara farklı bir puan veririm." (K-4)

"Ben pek de güvenli bulmuyorum ama yapacak bir şey yok." (K-2)

"Hiç güvenli değil, ama bu süreçte yapılacak bir şey yok. Ölçme bakımından da eksiklikler var tabi. Test yapmak durumunda kalıyoruz. Açık uçlu sorular sorulduğunda daha iyi bir ölçme sağlanabiliyor bence. Diğer yandan öznellik azaldı, test olduğunda daha nesnel bir ölçüm oluyor diyebiliriz." (K-8)

"Hiç yeterli ve güvenli bulmuyorum. Bu sistem bizi test yapmaya itti, ben hayatımda ilk kez test yaptım hep klasiği tercih ederdim. Klasik sınavlarda düzey ölçmek daha mümkün. Sosyal bilimlerde test yöntemine sıcak bakmıyorum. Öğrenci okumalı, yazmalı, sınavda analiz yapabilmeli, soruları yorumlayabilmeli. Test de bunları yapmak ne mümkün. Güvenlik konusunda da pek bir bilgim yok, ne kadar güvenilir tartışılır tabi." (K-5)

"Hiç ama hiç güvenli bulmuyorum. Yeterli de bulmuyorum. Sınava kimin girdiğini bile bilmiyoruz ki. Kamera kapalı, mikrofon kapalı sınava kim giriyor? Kopyanın önüne geçilmesi imkânsız bir şey." (K-9)

"Güvenli de değil yeterli de değil. Yani sınav yapmasak daha iyi. Bu yaptığımız sınavın adı sınav kendisi sınav olarak değerlendirilemez." (K-10)

"Kesinlikle ne yeterli ne de güvenli. Online da güvenliğin sağlanacağı düşüncesine de inanmıyorum. Değerlendirme süreci hiç doğru değil." (K-1)

Bu başlık altında ilk soruya verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların tamamının sınav sistemini güvenli ve yeterli bulmadıkları görülmüştür. Online sistem üzerinden yapılan sınavların gerçek bir sınav olmadığı görüşü de dile getirilirken sizce sınavlar nasıl gerçekleştirilmeli sorusuna ise katılımcıların yarısı fikrinin olmadığını beyan ederken diğer yarısı ise şu şekilde görüş bildirmiştir:

"Şu an buna bir şey diyemiyorum. Ama kanun değiştikten sonra mikrofon ve kamera açık sınav yapılırsa daha iyi olabilir." (K-5)

"Bence yüz yüze olmalı sınavlar. Ya da online olacaksa öyle bir sistem geliştirilmeli ki öğrenci sorularda geriye gidememeli her soruyu okuyup yenisine geçmeli öğrenci." (K-1)

"Bence proje şeklinde olmalı, öğrenci çaba harcamalı. Kendisi bir şey koymalı ortaya." (K-3)

"Hiçbir fikrim yok. Bence sınav yapılmaması daha iyi olur." (K-2)

Sınavlara ilişkin sorulan bir diğer soru da "Online olarak yapılacak sınavlarda sorun yaşadınız mı?" şeklindeydi. Katılımcıların yarısı sınavlarında herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını söylerken diğer yarısı ise şu şekilde sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını ifade etmişlerdir:

"Ben yaşamadım ama sorunlar yaşanabilir her an. Kopyanın önüne geçilmesi çok zor." (K-4)

"Ben yaşamadım. Test yapmak zorunda kalıyorum sadece. Ölçüm noktasında eksiklik var." (K-7)

"Ben de olmadı ama olan hocalar olmuş. Sınavın vaktinde ekrana düşmemesi yaşanan sıkıntılar arasında. Öğrenci şifresini unutup sınava giremiyor ama mazeret sınavları ile bir şekilde çözüldü." (K-9)

"Ben şöyle bir sorun yaşadım sınavım vaktinden önce düştü çocukların önüne. Bir kriz yaşadık." (K-3)

"Ben yaşadım, ilk deneme sınavlarında sınavım saatinde düşmedi. Sınavını zamanında yüklemeyen öğrenciler oldu." (K-10)

Online Eğitimde Öğrencilerin Derse Olan İlgilerine İlişkin Görüşler

Online eğitimin öğrenci üzerindeki etkilerine eğilen bu başlık altında katılımcıların gözlemlerinden yararlanılarak şu sorulara cevaplar aranmıştır:

"Öğrencilerinizin derse devamı nasıl? Online eğitimde katılım geleneksel eğitime göre kıyaslayacak olsanız neler söylersiniz?" "Online eğitim sınıf içi tartışma ortamını etkilediğini düşünüyor musunuz?" "Sizce online eğitim Hoca ile öğrenci arasındaki etkileşimi etkiledi mi?" "Dersinizi alan öğrencileriniz eğitimin online olması sebebiyle motivasyon kaybı yaşıyor mu?" "Öğrencilerinizden online eğitim yöntemine ilişkin nasıl geri dönüşler alıyorsunuz?"

Öncelikle dersin devamı konusunda her katılımcı devam sayılarının oldukça düşük olduğunu belirtmiştir. Geleneksel eğitimle bir kıyaslama yapmaları istendiğinde devam sayılarının üçte bir oranında olduğunu, her hafta çok az sayıdaki öğrenci gruplarına ders anlattıklarını ifade etmişlerdir. Bu devam sayılarının az oluşunun otomatik olarak sınıf içi diyalog kurma, tartışma ortamını da etkilediğini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan sadece biri derslerinin uygulama dersleri olması sebebiyle ve öğrencilerden mezun olabilmeleri için proje yapmaları gerektiği için katılımın yüksek oranda olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanı sıra gelen cevaplardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

"Motivasyon kaybı yaşıyorlar. Ölçmek mümkün değil ama belli oluyor motivasyonlarının düşük olduğu." (K-1)

"Motivasyon kaybı çok. Sürekli ekrandan bir şey dinlemek çok sıkıcı ve motivasyonu düşüren bir durum haklılar." (K-3)

"Tabi motivasyon kaybı çok fazla. Üzülüyorlar kampüste olamadıkları için, sosyalleşme imkanları yok. Kaçırıyorlar aslında öğrenciliğin güzelliklerini. Sorular geliyor sürekli okula dönmek istiyorlar." (K-4)

“Herkes durumu kabullendi. Mecburi bir süreç. Üniversite görmeden mezun olacak çocuklar, çok büyük eksiklik bence. Üniversite hayatını nerede yaşayacaklar?” (K-6)

“Geri dönüşler hep yüz yüze eğitimi özlediklerine dair. Fiziksel olarak bulunmadıkları bir yerde zihinsel olarak da bulunmakta zorlandıklarını söylüyorlar. Kampüste bulunma sosyalleşmeyi özlediklerini söylüyorlar.” (K-7)

“Bence yaşıyorlar. Derslere katılım çok az, merakları azaldı onu hissediyorum. Dertleşiyorlar benimle, mektup yazar gibi mail atan var. Müjdeli haber bekliyorlar benden, yüz yüze eğitime geçmek için. En çok da anne baba evinden kendi öğrenci evlerine dönmek istediklerini söylüyorlar. Bir de ailelerin online eğitimi eğitimden saymadıklarını ifade ediyorlar. Ailelerini ikna etmek için de ayrıca çaba harcıyorlar.” (K-4)

Online Eğitimin Lisansüstü Eğitim Faaliyetlerinde Kullanımına İlişkin Görüşler

Online eğitimin lisansüstü çalışmaları nasıl etkilediği çalışmanın araştırma sorularından biridir. Bu anlamda katılımcılara şu iki soru yöneltilmiştir. “Online eğitime geçilmesiyle birlikte danışmanlığını yaptığınız öğrenciler ile iletişiminiz nasıl etkilendi?” ve “Danışmanlık yaparken tez yazım süreçlerinde yönlendirme noktasında eksiklik hissediyor musunuz?” Alınan cevapların büyük oranda benzerlik taşıdığı görülmüş, online eğitime geçişle birlikte danışmanlık yapan akademisyenlerin herhangi bir zorlukla karşılaşmadığı hatta lisansüstünde öğrenci sayılarının düşük olması ve grupların daha butik olması sebebiyle derslerin daha verimli geçtiği aynı zamanda tez yazım süreçlerinin aksamadığı ifade edilmiştir. Yanıtlardan bazıları şöyledir:

“Bireysel görüşmelerimiz devam etti, sayıca sınırlı oldukları için bir araya geldik, yüz yüze görüşmelerimizi ilerlettik. Lisansüstü bu durumdan pek etkilenmedi bence.” (K-3)

“Daha iyi hale geldi. Her istediğimizde uygun zaman belirleyip online görüşmeler yapıyoruz.” (K-4)

“Danışmanlık anlamında bir eksiklik hissetmedim zaten lisansüstü öğrencilerim şehir dışında olduğundan öncesinde de görüntülü arama yoluyla görüşebiliyorduk pandemi sürecinde de aynı şekilde devam ettik”. (K-6)

“Bazılarıyla tamamen koştuk bazılarıyla sık sık görüşerek tezlerini ilerlettik öğrencinin tutumuna göre şekillendi süreç.” (K-10)

Online Eğitimin Geleceğine Dair Görüşler

Online eğitim üzerine akademisyen görüşlerine yer verilen bu çalışmada geleceğe dair sorular da yöneltilerek katılımcıların öngörülerde bulunmaları istenmiştir. Bu maksatla sorulan “Online eğitimin geleceğine dair düşünceleriniz nelerdir?” ve “Online eğitimin iyileştirilmesi için önerileriniz nelerdir?” sorulara verilen cevaplarda ortak bir paydada toplanılmış katılımcıların neredeyse tamamına yakını online eğitimin artık hayatımızın bir parçası olduğu, burdan geri dönüş olmadığı ve pandemi bitse de artık yüz yüze eğitimle online eğitimin hibrit biçimde devam edeceğini ifade etmişlerdir. Görüşlerden bazıları şu şekildedir:

“Pandemi online eğitime geçişte süreci hızlandırdı. Gelişmeleri yeterli görmüyorum. Daha fazla yatırıma ihtiyaç var. Sistemlerde görülen eksiklikler giderilmeli. Online eğitime ilişkin akademik çalışmalar daha fazla yapılmalı, çıktılarından elde edilen sonuçlar değerlendirilmeli.” (K-3)

“Çok gelişecek bir alan. Alışacağız zamanla. Artık bu yoldan dönülemez ilerlemek için adapte olacağız.” (K-5)

“Çok fazla yatırım yapılıyor bu alana, ilerleyen zamanlarda eklektik biçimde devam edeceğini düşünüyorum. Ölçme değerlendirme hususunda iyileştirmeler yapılabilir. Uzmanlar bize bu konuda yardımcı olmalılar. Ders ortamının hareketlendirilmesi gerekir. Motivasyonun artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalı.” (K-6)

“Günden güne online eğitim yaygınlaşacak. Hayatımızın bir parçası artık. Bence 20 dakika sınırlaması olmamalı. Hoca rahat bırakılmalı, isterse blok yapmalı isterse uzatmalı. Öğrencinin soru sormasına yetmiyor bu süre. Daha özgür olmalıyız. Telif haklarından doğan sıkıntılar giderilmeli, bir sinema hocası olarak ben filmde kareler göstermek istiyorum örneğin. Bu sınırlılıklar giderilse daha iyi olabilir.” (K-8)

“Bence katılım arttırılmalı. Öğrencilere devamsızlık sınırlaması getirilmeli. Hazır not paylaşımı bence öğrencinin not tutmasını olumsuz etkiliyor bunun önüne geçilmesi gerek. Hem dinleyip hem not tutma iyi bir iletişimcinin sahip olması gereken bir özellik.” (K-9)

Online Eğitimin Akademisyenler Üzerindeki Etkilerine Dair Görüşler

Tüm dünyayı etkisi altına alana pandemi sebebiyle online eğitime geçişte çok hızlı ve her iki taraf için de hazırlıksız şekilde oldu. Öğrenciler okullarından uzak kalmanın getirdiği stresle baş etmeye çalışırken akademisyenler de bu yeni alanda var olmaya çalıştılar. Öğrencilere etkili ulaşmanın yollarını arayan akademisyenler online eğitime ayak uydurmaya çalışırken öğrencilerinden uzakta olmanın birebir iletişim kuramamanın verdiği sıkıntıyı yaşadılar. Aynı zamanda tüm bu sıkıntıların ortasında dijital ortamın dilini çözmeye çalışıp, online eğitimde kullanılan uygulamaları kullanmayı da deneyimleyerek öğrendiler. Bu başlık altında akademisyenlerin online eğitim sürecinden nasıl etkilendiklerini anlayabilmek adına aşağıdaki soruların cevapları aranmıştır. “Online eğitimin bir eğitmen olarak üzerinizde oluşturduğu baskı / olumsuz bir tarafı var mı?” sorusuna verilen cevaplar çeşitlilik göstermiştir:

“Baskı oluşturuyor. İzlenmek ve sürekli kontrol edilmek sıkıyor. Otokontrolü yüksek tutmak zorundayım. Endişeli hissettiriyor bu durum. Stres ve gerginlik sebebi ve konsantrasyonumu etkiliyor. Sürekli basına demeç vermek gibi online eğitim vermek.” (K-1)

“Sıkıntı yok. Hayatımız dijital zaten artık ama kamera açılmaması, öğrencilerin derse katılmayışı bunlar zorladı beni. İsimlerinin baş harflerine ders anlatmak beni çok zorladı. Acı çektim bu süreçte. Tüm öğrenciler katılsın, kameralar açılsın isterdim ben şahsen.” (K-2)

“Yüz yüze eğitimi özleyorum. Online eğitimden hiç keyif almıyorum.” (K-3)

“Kesinlikle bir olumsuz özellik var, kitaptan uzaklaştık bu süreçte. Ben online kitaplıktan hiç verim alamadım sesli kitaplar denedim hiç anlamadım. Bire bir öğrencileri tanıyordum, online da böyle bir şey kalmadı. Öğrencileri tanıyamamak, öğrencilerin baş harflerine ders anlatmak beni zorluyor.” (K-5)

“Öğrenci ile kurduğum iletişim değişime uğradı, bağlam koptu. Yüzlerini göremiyorum, duvarla konuşuyorum gibi hissediyorum. Beni yoran şey öğrencilerin ilgisizliği, derse katılmamaları. Daha ilgili olmalarını isterdim kendi adıma.” (K-7)

“Telif haklarında yaşanabilecek sıkıntılar beni çok zorladı. Yüz yüze eğitimde kaynakçaya bakılmaksızın sunumlar hazırlamışız, istediğimiz her kaynağı kullanmaya alışmışız. Ama online sistemde her şey telif hakkına giriyor. Her haftaya ayrı ayrı ders notu hazırlayıp sisteme yüklemek çok zor. Ayrıca boş bir ekrana bakarak konuşmak çok can sıkıcı. Dakika kısıtlamasının olması bence çok gereksiz. Üniversite hocası kısıtlanmamalı.” (K-8)

“Ders içeriklerinde değişikliğe gittiniz mi? Materyal paylaşım oranınız değişti mi?” sorusuna verilen cevaplarda ders içeriklerinde değişikliğe gidilerek materyal paylaşım oranlarının arttırıldığı gibi cevaplar daha fazlayken buna karşın telif haklarından dolayı sıkıntı yaşayabileceğini düşünen bazı katılımcıların materyal paylaşmada çekimser kaldıkları görülmüştür. Bu anlamda telif hakları açısından bir kafa karışıklığının olduğu açıktır.

“Gittim. Uzaktan eğitime geçilince sunum yaptırma uygulamasından vazgeçtim. Hep kendim anlatmaya ağırlık verdim. Materyal paylaşımım arttı.” (K-1)

“Evet daha fazla materyal paylaşıyor oldum.” (K-5)

“Ders içeriklerini biraz daha minimize ettim, başlıkları sınırlandırdım. Telif haklarından dolayı materyal paylaşımında sıkıntı çekiyorum.” (K-6)

“Şuanda daha fazla materyal yüklüyorum. Ders sunumlarımı da paylaşıyorum.” (K-8)

“Benim paylaşım oranım azaldı, telif haklarından dolayı.” (K-9)

“Daha önce de paylaşırdım, online da devam ediyorum paylaşımlara. Fark etmedi ben de.” (K-10)

Online eğitime geçilmesiyle beraber akademisyenlerin çalışma koşulları değişikliğe uğramıştır. Gerek mekândan bağımsız ders işlenebilmesi gerekse ders sürelerinin 20 dakika ile sınırlı olması akademisyenlerin zaman yönetiminde bir değişimi beraberinde getirdi mi sorusunu akla getirmektedir. “Online eğitimde bir ders için harcadığınız toplam zaman, yüz yüze eğitimde verdiğiniz ders için harcadığınız toplam zamandan farklılık gösteriyor mu?” verilen cevaplar genellikle ders süreleri kısalsa da derse hazırlık aşamaları ile birlikte değerlendirildiğinde değişim olmadığı yönünde olmuştur:

“Ben hazırlığa daha fazla zaman harcıyorum açıkçası ve aynı hesaba geliyor.” (K-2)

“Benim için ders süreleri azaldı. Derse hazırlık, yolda geçen süre gibi şeyler olmuyor.” (K-4)

“Derse hazırlık konusunda değişiklik olmuyor, yine hazırlanmak gerekiyor. Uzaktan eğitimde hoca performansı daha önemli hale geliyor.” (K-6)

“Online dersler için çok daha fazla zaman harcadım. Ders notu hazırlama epey zamanımı aldı bu dönem açıkçası.” (K-7)

“Yüz yüze eğitimde daha çok zaman harcıyordum fakat online eğitimde olduğu kadar yorulmuyordum. Nasıl oluyor anlamıyorum ama.” (K-8)

Online eğitimin hayatımıza girmesiyle beraber teknoloji kullanım alışkanlıklarında önemli değişiklikler yaşandığı söylenebilir. Teknolojiyi kullanım bakımından belli bir yetkinliğe sahip olan akademisyenler her ne kadar belirli yeteneklere sahip olsalar da online eğitim için kendilerini bu anlamda geliştirmeleri gerekmektedir. Özellikle yaş grubu olarak ele aldığımızda teknolojinin içine doğan bir kuşak olmayan akademisyenlerin büyük oranı dijital göçmen olduklarından bu süreçte zorluklar yaşamaları da olağan görülmektedir. Araştırmaya katılanların %90'ı dijital göçmen sadece %10'u dijital yerlidir. Katılımcılara yöneltilen "Online eğitime geçişle birlikte teknoloji kullanım alışkanlıklarınızda bir değişim yaşadınız mı?" sorusuna verilen cevaplar aşağıdaki gibidir:

"Teknolojik okuryazarlığımıza katkısı çok oldu. Bu sayede pek çok program, platform öğrendim. Kendimi bu konularda geliştirdim. Ekipmanlar aldım bu süreçte. Dijital yerli olmaya yaklaştık." (K-3)

"Teknolojik okuryazarlığımızı geliştirdi tabi ki. Artık nereye gitsem bilgisayarımı yanımda taşıyorum. Bu süreç beni hem zihinsel hem bedensel çok yordu. Bir odada oturup akşama kadar hareketsiz kalmak radyasyona maruz kalmak bunlar ilerde sağlık sorunlarına sebebiyet verebilir." (K-6)

"Teknolojik okuryazarlık anlamında olumlu bir katkı sundu. Önceden bilgisayarı sadece makale yazmak, araştırma yapmak için kullanırdım şimdi işimin tamamen odak noktası oldu. Bu süreçle dijital göçmenlikten yerliliğe terfi ettim gibi hissediyorum." (K-8)

"Ben teknolojiden uzak değildim öncesinde de ama tabi online eğitimle geçişle birlikte özellikle bilgisayar bir uzvum gibi oldu, adeta beni tamamlayan bir alet haline geldi. Yanımdan ayırmıyorum. Yeni programlar öğrendim hiç adını duymadığım platformlar günlük hayatıma girdi, kısacası online eğitim bize bu konuda katkı sundu diyebilirim." (K-10)

Sonuç ve Tartışma

Deneyimlenen bu yeni süreçte geleneksel eğitimden online eğitime geçişte akademisyenlerin yeterli bir hazırlık safhası olmadan online ders vermeye başlamanın zorluklarıyla baş etmeye çalıştıkları ve bu keskin değişimden etkilendikleri görülmüştür. Bu noktada online derslerin daha verimli olabilmesi için akademisyenlerin görüşlerinin alınması bu alanda yaşanan sorunlara ışık tutulması ve yeni çözümler getirilerek eğitimin daha verimli hale getirilmesi açısından önem taşımaktadır. Buradan hareketle, çalışmada, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi bünyesinde ders veren akademisyenlerin Covid-19 sürecindeki online eğitime ilişkin görüşlerine başvurularak online eğitim uygulamalarında yaşadıkları sorunlara değinilmiştir. Yapılan çalışmayla bu süreçte karşılaşılan sorunlar saptanarak çözüm önerileri sunulmuştur. Öğretim elemanlarının online eğitim süreci hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi gelecekte online eğitim sisteminin geliştirilmesi ve devam etmekte olan uzaktan eğitim faaliyetlerinin daha verimli olması adına önem taşımaktadır.

Online eğitimde yüz yüze iletişim eksikliği var olan teknoloji olanakları ile doğru bir şekilde desteklenemediği zaman öğrencilerin beklentileri karşılanamamakta ve öğrenciler kendilerini sistemin dışına itilmiş hissetmektedirler. Bu bakımdan yapılan araştırmalar göstermektedir ki, online eğitim programlarında yüz yüze etkileşimin eksikliğinin iyi yönetilmesi büyük bir öneme sahiptir. Bu eksikliğin giderilmesinde güncel teknolojilerin doğru stratejilerle kullanılması ve hem öğretim elemanı tarafında hem de uzaktan eğitim birimi tarafında iletişim ve destek sistemlerinin etkin kullanılması gerekmektedir. Bunun yanı akademisyenlerin istek ve motivasyonu sorunların yaşanmasında büyük bir etkiye sahiptir (Bilgiç ve Tüzün, 2015, p. 46).

Yamamoto ve Altun (2020), araştırmalarının sonucunda yakın gelecekte online eğitimin diğer bir ifadeyle dijital öğrenmenin, ikincil bir alternatif ya da yüz yüze öğrenmede destek fonksiyonu olmaktan öte, eğitimin birincil seçeneği haline dönüşeceğini belirtmişlerdir. Bu bulguları destekleyen benzer bir bulgu bu çalışmada akademisyenlerin ortak bir görüş olarak belirttiği hibrit eğitim modelinin önümüzdeki günlerde yaygınlaşacağı ve online eğitimin hayatımızın bir parçası haline geleceği öngörüsüdür.

Bozkurt (2020) çalışmasında koronavirüs pandemisinin eğitim faaliyetlerini yakından etkilediği, eğitimde sürekliliği her koşulda sağlamak için köklü değişikliklere ve stratejik planlamaya ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonucun araştırmamızın sonuçları ile paralellik taşıdığı söylenebilir, bu araştırma kapsamında katılımcıların büyük bir bölümü online eğitimin daha stratejik biçimde planlanması gerekliliğini benzer biçimde vurgulamışlardır.

Jaschik & Lederman (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğretim üyelerinin çevrimiçi öğrenmenin geleneksel bir sınıfta öğrenmeye göre daha zayıf olduğu düşünceleri ortaya konmuştur, benzer bir bulguya yapılan araştırmada da ulaşılmıştır. Katılımcılar öğrencilerin derslere katılımının online eğitim sürecinde oldukça düştüğünü, öğrencilerin kazanımlarının yüz yüze eğitimde daha yüksek olduğunu düşündüklerini dile getirmişlerdir.

Tanyıldızı & Semerci (2005), İnan (2013), Sayan & Yıldız (2021) tarafından gerçekleştirilen farklı araştırmalar göstermektedir ki, bu süreçte eğitimcilere ve eğitim sürecinde rol alanlara teknolojiye nasıl daha etkili yararlanacaklarının öğretilmesi gerekmektedir, bu sayede online eğitimin verimli olabilmesi için daha uygun materyaller hazırlayabilirler. Eğitimcilerin geleneksel eğitim ortamlarından, online eğitim platformlarına geçişte özellikle ders materyalleri hazırlama noktasında ekstra zamana gereksinim duydukları yapılan araştırmaların vardığı ortak sonuçlarındandır ve yaptığımız araştırmamızın sonuçlarını da desteklemektedir.

Yapılan çalışmaların Tuncer ve Tanaş (2011), Gürer vd (2016), sonucunda online eğitimde görev alan öğretim elemanlarına yönelik verilecek teknoloji okuryazarlığı konusunda hizmet içi eğitimlerin akademisyenlerin gelişimlerine ve derslerinin

verimliliğine etki edeceği düşünülmektedir. Bu araştırmada da katılımcılar hizmet içi eğitimlere ihtiyaç duyduklarından ve faydalandıklarından bahsetmişlerdir bu yönüyle çalışmaların tutarlı olduğu söylenebilir.

Çalışma boyunca online eğitim üzerine gerek kuramsal gerekse de katılımcı görüşlerine başvurularak bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Özetle, online eğitimde amacın eğitimin aksamamasına sebep olan zaman ve coğrafi engelleri ortadan kaldırarak, gelişen teknolojiye ayak uydurabilen, zamandan ve mekândan etkilenmeden eğitim faaliyetlerine katkı sağlayabilen sistemlerle insanlara eğitim-öğretim imkânı sunmak olduğu söylenebilir. Covid-19 pandemisi gibi insanların sosyal izolasyon kurallarına riayet etmek durumunda kaldığı bir dönemde eğitim adına elde olan tek alternatif olan online eğitim üzerine daha çok görüş belirtilmesi, online eğitimin geliştirilmesi için çalışmaların yapılması gerekli görülmektedir. Özellikle bu alanda Türkiye’de İletişim Fakülteleri özelinde yapılmış bir çalışmaya rastlanmaması önemli bir eksiklik olarak görülmüş ve araştırmanın çıkış noktası olmuştur. Yapılan araştırma sonucunda yakın gelecekte online eğitim için oluşturan öneriler şöyle sıralanabilir:

- Öğrencilere online eğitimde verimli olunabilmesi için oryantasyon programları düzenlenmelidir. Böylelikle online eğitim sisteminin kullanımında öğrenciler daha yeterli hale gelebilir; herhangi bir sorunla karşılaştıklarında kendileri çözüm üretebilirler. Özellikle her yıl yükseköğretim programına yeni katılan öğrencilerin sistem içerisinde yalnızlaşmaması için oryantasyon programları özenle hazırlanarak, sistemli şekilde ilerletilmelidir.
- Online eğitimin doğasına uygun içerik hazırlamada akademisyenler oryantasyona tabi tutulmalıdırlar. Geleneksel eğitimden farklı bir platforma taşınan online eğitimde kullanılan eğitim materyalleri de güncellenerek öğrencinin ilgisini çekecek şekilde tasarlanmalıdır. Bu tek seferlik bir aşama olmaktan öte öğrenci ile etkileşimle devam etmesi gereken bir güncelleme ritüeli olmalıdır.
- Akademisyenler için online eğitim programlarında kullanılacak etkileşimli materyal ve etkinlikler alan uzmanları ve uzaktan eğitim uzmanları ile beraber kolektif bir çalışma ile geliştirilmeli, öğrencilerin en yüksek verimi alabileceği materyaller tasarlanmalıdır.
- Öğretim elemanı dersin geliştirilmesi ve sunulması için daha çok zamana ihtiyaç duymaktadır. Online eğitimde anlatılan derslerin süre olarak yüz yüze eğitime oranla kısa olsa da efor gerektiren bir iş olduğundan öğretim elemanını yormakta ve belli bir süre sonra yılgınlıklara sebep olabilmektedir. Bu yüzden, öğretim elemanlarının ders yüklerinin dengeli bir dağılıma sahip olması uygun olacaktır. Ders yüklerindeki düzenlemeler akademisyenleri motive edecek şekilde yapılmalıdır.

Bu çalışma, Covid-19 pandemi sürecinde yüz yüze eğitime alternatif bir çözüm olarak tercih edilen online eğitimin akademisyenlerin geribildirimlerine göre avantaj ve dezavantajlarının değerlendirilmesi ve sürecin yansımalarını görme açısından değerlidir;

ayrıca araştırmanın online eğitimin geliştirilmesi için fikir vereceği ve gelecek çalışmalara katkı sunacağı düşünölmektedir.

Teřekkür

Araştırmaya katılarak bu makalenin ortaya çıkmasına katkıda bulunan Akdeniz Üniversitesi İletişim Faköltesi'nde görev yapan kıymetli hocalarıma verdikleri destekten dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Kaynaklar

- Akdemir, Ömür. 2011. "Yükseköğretimimizde Uzaktan Eğitim". *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 1 (2): 69-71.
- Al, Umut ve Madran, Orçun. 2004. "Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Sistemleri: Sahip Olması Gereken Özellikler ve Standartlar". *Bilgi Dünyası*. 5 (2): 259-271.
- Best, J.W., & Kahn, J.V. 1993. *Research methods in education*. Boston: Allyn and Bacon.
- Bilgiç, Hatice ve Tüzün, Hakan. 2015. "Yükseköğretim Kurumları Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Programlarında Yaşanan Sorunlar". *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*. 1(3): 26-50.
- Bozkurt, Aras. 2020. Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6 (3), 112-142.
- Coyne, Imelda. 1997. "Sampling In Qualitative Research. Purposeful and Theoretical Sampling; Merging Or Clear Boundaries?" *Journal of Advanced Nursing*. 26: 623-630
- Cresswell, John ve Poth, Cherly N. 2016. *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Sage, Thousand Oaks.
- Çıragil, Pınar. 2020. Koronavirüs Pandemi İlk Değil. Yeditepe Üniversitesi Hastanesi. Erişim tarihi 11 Aralık 2020 <http://www.yeditepehastanesi.com.tr/koronavirus-pandemisi-ilk-degil>
- Demir, Ekrem. 2014. "Uzaktan Eğitime Genel Bir Bakış". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı 39: 203-211.
- Dinçer, Serkan. 2016. "Bilgisayar Destekli Eğitim ve Uzaktan Eğitime Genel Bir Bakış." *Akademik Bilişim Konferansı*. Erişim tarihi: 21 Aralık 2020 https://www.researchgate.net/publication/298192658_Bilgisayar_destekli_egitim_ve_uzaktan_egitim_genel_bir_bakis
- Erkut, Erhan. 2020. "Covid-19 Sonrası Yükseköğretim". *Yükseköğretim Dergisi*. 10 (2): 125-133.
- Gür Erdoğan, D. ve Ayanoğlu, Ç. 2021. Covid-19 pandemi döneminde eğitim programlarının uzaktan eğitimde EBA platformu yoluyla uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Journal of Qualitative Research in Education*, 28, 100-128. doi: 10.14689/enad.28.5
- Gürer, Melih , Tekinarslan, Erkan, Yavuzalp, Nuh. 2016. "Opinions of Instructors Who Give Lectures Online About Distance Education". *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry* , 7 (1): 47-78 .
- Harris, Dale ve Krousgrill, Charles. 2008. "Distance education: New technologies and new directions". *Proceedings of the IEEE*, 96(6), 917-930.
- Hay, Iain ve Coppe, Megan. 2000. *Qualitative research methods in human geography*. UK: Oxford University Press.
- Horzum, Mehmet Barış. 2003. "Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Görev Yapan Öğretim Elemanlarının İnternet Destekli Eğitime Yönelik Düşünceleri". *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (6): 246-262.
- Jaschik, Scott & Lederman, Dogh. 2018. *Survey of faculty attitudes on technology*. Washington, DC: Gallup and Inside Higher Ed.

- İnan, Cemil. 2013. "Dicle Üniversitesi Öğretim Üyelerinin Uzaktan Eğitim Konusundaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi." *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, (4): 66-73.
- Kaya, Zeki. 2002. *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Merriam, Sharan B., and Grenier, Robin S. 2019. *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.
- Midkiff, Scott F. ve DaSilva, Luis A. 2000. "Leveraging The Web For Synchronous Versus Asynchronous Distance Learning". In *International Conference on Engineering Education*. Erişim tarihi 14 Aralık 2020 <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.5.3925&rep=rep1&type=pdf>
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*, SAGE Publications.
- Morgan, David L. 1996. *Focus groups as qualitative research* (C. 16). New York: Sage publications.
- Nakip, Mahir ve Yaraş, Eyyup. 2016. *Spss Uygulamalı Pazarlama Araştırmalarına Giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Odabaş, Hüseyin. 2003. "İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitim ve Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri". *Türk Kütüphaneciliği*. 17 (1): 22-36.
- O'Reilly, Michelle ve Parker, Nicola. 2012. 'Unsatisfactory Saturation': A Critical Exploration Of The Notion Of Saturation Sample Sized In Qualitative Research. Erişim tarihi 10 Aralık 2020 <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1468794112446106>
- Özköse, Hüseyin, Arı, Sertaç ve Çakır, Öznur. 2013. "Uzaktan Eğitim Süreci İçin SWOT Analizi". *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*. 5(41): 42-57.
- Pyett, P. M. 2003. Validation of Qualitative Research in The "Real World. *Qualitative Health Research*, 13(8), 1170-1179.
- Rasheed, Falowo. 2007. "Factors Impeding Implementation of Web-Based Distance Learning". *AACE Review*. 15 (3): 315-338.
- Saunders, Mark. 2012. "Choosing Research Participants" in *The Practice of Qualitative Organizational Research: Core Methods and Current Challenges*, editörler Symons Gillian ve Cassell Cathrine. 35-52. London: Sage.
- Sayan, Hamiyet & Yıldız, Nadire G. 2021. COVID-19 Süreci ile Eğitimde Paradigma Dönüşümü: Etkili Uzaktan Eğitim Sistemi. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED*, Cilt/Volume 3, Sayı/Issue 5, 257-282.
- Seidman, Irving 2006. *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences*. Teachers college press.
- Tanyıldızı, Muharrem ve Semerci, Çetin. 2005. "Çevrim İçi Eğitim Uygulamalarına İlişkin Öğretim Elemanı ve Öğrenci Görüşlerinin Belirlenmesi". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 3(2), 197-216.
- T.C Sağlık Bakanlığı. Covid-19 Rehberi. Erişim tarihi 11 Kasım 2020 <https://covid19.saglik.gov.tr/>
- Tezer, Murat ve Bicen, Hüseyin. 2008. "Üniversite Öğretim Elemanlarının E-Eğitim Sistemlerine Yönelik Hazır Bulunuşluğu". *International Educational Technology Conference*. 728-733. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Tuncer, Murat ve Tanaş, Ramazan. 2011. "Akademisyenlerin Uzaktan Eğitim Programlarına Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi". *İlköğretim Online Dergisi*. 10(2): 776-784.

- Vesel, Vlastimil. 2005. Virtual Learning Environment in the Age of Global Infonetworks. Erişim tarihi 21 Kasım 2020. http://www.ercim.org/publication/ws-proceedin_gs/DELOS9/Pap8.pdf
- Yamamoto Telli, Gonca ve Altun, Deniz. 2020. "Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi". Üniversite Araştırmaları Dergisi. 3 (1): 25-34.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. 2013. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, H., Sakarya, G., Gayretli, Ş. ve Zahal, O. 2021. Covid-19 ve çevrimiçi müzik eğitimi: okul öncesi öğretmen adaylarının görüşleri üzerine nitel bir çalışma. Journal of Qualitative Research in Education, 28, 283-299. doi: 10.14689/enad.28.12.
- Yiğit, Tuncay, Bingöl, Okan, Armağan, Hamit, Çolak, Recep, Aruğaslan, Emine, Yakut, Gamze, Çivril, Hanife. 2010. "Öğrenci ve Öğretim Elemanının Uzaktan Eğitime Bakış Açısı". Akademik Bilişim Konferans Bildirileri 10: 21- 27.
- WHO. 2020. "Pandemi Nedir, Ülkeleri Nasıl Etkiler? Dünya Sağlık Örgütü Koronavirüsü Pandemi İlan Etti". BBC News Türkçe. Erişim tarihi 10 Kasım 2020 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51614548>

Yazar**İletişim**

Gülten ADALI

E-mail: gultenadali@akdeniz.edu.trAkdeniz University, Faculty of Communication,
Antalya, Turkey

Şükrü AYDIN

E-mail: sukruaydin@akdeniz.edu.tr

Research Assistant Şükrü AYDIN

Akdeniz University, Faculty of Communication,
Antalya, Turkey